

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali)

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Rikors Numru: 645/2021 TA

(1) Jean Noel Ambeau Yapi, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-001, (2) Frank Kouadioane, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-008, (3) Dramane Diarrasouba, mil-Gineja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-0018, (4) Seydou Sangare, mil-Gineja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-019, (5) Osman Jalla, mil-Gambja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-0020, (6) Sahib Jalloh Athaj, mis-Sjerra Leone, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-021, (7) Sulaiman Kamara mis-Sjerra Leone, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-024, (8) Shenu Kamara, mis-Sjerra Leone, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-025, (9) Alpha Maju Sessay, mis-Sjerra Leone, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-028, (10) Henry Michael, min-Niġerja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-029, (11) Kacou Francois Kanga, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-044, (12) Diagabate Boubakary, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-045, (13) Djabi Tourou, mil-Mali, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-047, (14) Banga Alloh Banbaq Wilfred Nathan, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-051, (15) Emon Hassab, mil-Bangladexx, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-104, (16) Diarrasouba Mohamed Youssef, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-179, (17) Naby Keita, mil-Gineja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-188, (18) Ahmed Kouloubily, mil-Liberja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-189, (19) Mohammed Condé, mil-Gineja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-190, (20) Gordwin Ifi, min-Niġerja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-215, (21) Fnebouri Tani, mil-Gineja, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-217, (22) Nuradeen Nura, mill-Niġerja bin-numru tal-Immigrazzjoni 20U-001,

L-Avukat Neil Falzon detentur tal-Karta ta' Identita Nru. 73378(M) a nom u in rappreżentanza ta':

(23) Onel Zablabi, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-003 u b' Karta tal-Identità Spanjola bin-numru Y8493081-T, residenti l-Ispanja, (24) Aboubakar Diarrassouba, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-036 u b' Karta tal-Identità Spanjola bin-numru Y8492684-V, residenti l-Ispanja, (25) Diaby Ousmane, mil-Kosta tal-Avorju, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-169 u b'Karta tal-Identità Franciża bin-numru 2503045495, residenti Franza,

L-Avukat Katrine Camilleri detentriċi tal-Karta ta' Identita Nru. 101270(M) għan-nom u in rappreżentanza ta'

(26) Moussa Camara, mill-Mali, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20S-001, u b' Karta tal-Identità Franciża bin-numru 2503045416, residenti Franza,

(27) Adel Abdul Aziz, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-224, residenti l-Ghana, (28) Godfed Anoah Ansa, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-226, residenti l-Ghana,

(29) Austin Agyei, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-246, residenti l-Ghana,

(30) Philip Agyeman, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-247, residenti l-Ghana,

(31) Daniel Ameywa, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-248, residenti l-Ghana,

(32) Opoku Wilians, mil-Ghana, bin-numru tal-Immigrazzjoni 20Z-250 residenti l-Ghana,

Vs

Il-Prim Ministru ta' Malta,

Il-Ministru għal-Intern, Is-Sigurtà Nazzjonali u l-Infurzar tal-Liġi, u

l-Avukat tal-Istat

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ta' Jean Noel Ambeau Yapi u oħrajn (ir-rikorrenti) tat-23 ta' Awwissu 2022.

Rat ir-risposta tal-Prim Ministru ta' Malta u oħrajn (l-intimati) tad-9 ta' Settembru 2022.

Rat l-atti u dokumenti kollha.

Rat li rikors tħalla għall-lum għal digriet fil-miftuħ.

Konsiderazzjonijiet

Bir-rikors fuq imsemmi r-rikorrenti qiegħdin jitolbu li ai termini tal-artikoli 961 u 962 tal-Kap 12 tal-liġijiet ta' Malta jissejjaħ fil-Kawża s-Segretarju Permanenti fil-Ministeru għall-Intern, is-Sigurta', ir-Riformi u l-Ugwaljanza'.

L-intimati qiegħdin jilqgħu għal din it-talba billi jargumentaw li skont artikolu 17(5) tal-Kap 595 tal-liġijiet ta' Malta r-rikorrenti kellhom mill-bidu jaġixxu kontra is-Segretarju Permanenti u dan kif jiddisponi dan l-artikolu li presubilment ir-referenza kellha tkun għall-artikolu 17(8) u mhux (5). Dan l-artikolu fil-fatt jiddisponi hekk:

“Is-Segretarju Permanenti jkun ir-rappreżentant ġuridiku tal-Gvern f'atti u azzjonijiet ġudizzjarji dwar kull ħaġa li taqa' taħt il-firxa tal-attività tal-Ministeru li għalih ikun assenjat.”

Ikkunsidrat

Bħala fatt mill-atti jirrisulta li l-ewwel darba li saru jafu bis-Segretarju Permanenti fil-Ministeru konċernat kien waqt is-smiegħ tal-provi. Fost oħrajn mix-xhieda ta' Edward Zammit Tabone u mid-dokument esebit minnu (a' fol 194) u dan anke kif jippremettu r-rikorrenti (a' fol 244).

Pero' l-kwistjoni kollha li għandha quddiemha din il-Qorti ma hux meta saru jafu, iżda jekk il-presenza tas-Segretarju Permanenti kienetx meħtieġa *ab initio* bħala

ħtieġa proċedurali. L-argument tal-intimati huwa fis-sens li artikolu 17(8) tal-kap 595 tal-Kap tal-Liġijiet ta' Malta speċifikament jiddisponi li s-Segretarju Permanenti huwa l-persuna *r-rappreżentant ġuridiku tal-Gvern f'atti u azzjonijiet ġudizzjarji dwar kull ħaġa li taqa' taħt il-firxa tal-attività tal-Ministeru li għalih ikun assenjat.*

L-importanza tas-Segretarju Permanenti saħansitra toħroġ mill-Kostituzzjoni tant li artikolu 91 jiddisponi li *meta lil xi Ministru tkun giet mogħtija r-responsabbiltà għal xi dipartiment tal-gvern, huwa għandu jeżerċita direzzjoni ġenerali u kontroll fuq dak id-dipartiment u, bla ħsara għal dik id-direzzjoni u kontroll, id-dipartiment jista' jkun taħt is-sorveljanza ta' Segretarju Permanenti.*

F'dan l-istadju il-Qorti tagħmel referenza għal dak li jgħidu dawn il-Qrati. Dawn josservaw li l-Art 181B tal-Kap 12 jittratta r-rappreżentanza ġudizzjarja tal-Gvern. Dan l-artikolu kien miżjud bl-Att XXIV tal-1995. Din id-disposizzjoni ma tagħmel l-ebda distinzjoni dwar l-għamla ta' proċedura ġudizzjarja li għaliha tirreferi. Li jfisser illi tkopri kawżi ta' xejra kostituzzjonali jew konvenzjonali (ara – pg 64 ta' **“Constitutional Procedure Relative to Fundamental Rights and Freedoms” – Giuseppe Mifsud Bonnici – 2004**).

Issa artikolu 181B. Jiddisponi li (1) *Il-Gvern għandu jkun rappreżentat fl-atti u fl-azzjonijiet ġudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-gvern li jkun inkarigat fil-materja in kwistjoni: Iżda, mingħajr preġudizzju għad-dispożizzjonijiet ta' dan l-artikolu:*

(a) kawżi għall-ġbir ta' ammonti dovuti lill-Gvern jistgħu f'kull każ isiru mill-*Accountant Generali*;

(b) kawżi li jinvolvu kwistjonijiet dwar impieg jew obbligu ta' servizz mal-Gvern jistgħu f'kull każ isiru *mis-Segretarju Permanenti Ewlieni*;

(ċ) kawżi dwar kuntratti ta' provvista jew ta' appalt mal-Gvern jistgħu f'kull każ isiru mid-*Direttur tal-Kuntratti*. (Emfażi ta' din il-Qorti).

Fis-Sentenza tat-12 ta' Ottubru, 2015 fl-ismijiet Emeritu Dr Joseph Said Pullicino fil-kwalità tiegħu ta' Ombudsman Parlamentari -vs- Il-Ministru għall-Intern u s-Sigurtà Nazzjonali et per Imħallef Lawrence Mintoff ġie osservat is-segwent: *li l-imsemmi Artikolu 181B.(1) jagħmel riferiment għal kap ta' dipartiment u mhux għal Segretarju Permanenti fi ħdan Ministeru.*

Għalhekk huwa importanti li dawn l-osservazzjonijiet xi ftit kontrastanti jkunu b'xi mod rikonċiljati, biex jingħata sens wieħed u konsistenti ma' dak li trid il-liġi. F'dan ir-rigward, jibda biex jingħad, li fil-waqt li artikolu 181B tal-Kap 12 tal-liġijiet ta' Malta jiddisponi dak li jingħad aktar 'l fuq, artikolu 17(8) tal-Kap 595 huwa aktar ċar u speċifiku u cioè,.' li l-persuna li għandha r-rappreżentanza tal-Ministeru konċernat huwa s-Segretarju Permanenti f'dak il-Ministeru, sakemm l-vertenza tkun tirrigwarda waħda *li taqa' taħt il-firxa tal-attività tal-Ministeru li għalih ikun assenjat*. Issa żgur huwa paċifiku bejn il-partijiet, li l-materja li għandha quddiemha din il-Qorti taqa' f'din il-firxa tal-Ministeru intimat, tant li l-kuntratt fuq imsemmi ġie ffirmat mis-Segretarju Permanenti ta' dak il-Ministeru u li dan il-Ministeru ġie ukoll indikat bħala intimat. Dan anke jemerġi minn

mistoqsija Parlamentari (A'fol 19). Għalhekk huwa ċar ukoll, li li kieku hemm konflitt bejn il-liġi ġenerali (Kap 12 tal-liġijiet ta' Malta) u dik speċjali (Kap 595 tal-liġijiet ta' Malta), tipprevali dik speċjali għaliex *lexs pecialis derogat lex generalis*.

Imma din il-Qorti lanqas ma tara li jesisti dan il-konflitt. L-artikolu 181B (1)(b) tal-Kap 12 jirrafigura l-ħtieġa tas-Segretarju Permanenti Ewlieni biss fil-każ "ta' kawżi li jinvolvu kwistjonijiet dwar impieg jew obbligu ta' servizz mal-Gvern jistgħu f'kull każ isiru mis-Segretarju Permanenti Ewlieni". (Emfażi tal-Qorti). Iġifieri terġa' u tgħid, lanqas mis-segretarju Permanenti fil-Ministeru u f'sens biss ta' meta l-Gvern ikun Attur u mhux konvenut.

Iżda finalment, dak li jiddisponu l-liġijiet fuq imsemmija huma fil-fatt rikonċiljabbli, għaliex artikoli 17(7) tal-kap 595 tal-liġijiet ta' Malta jiddisponi li "Mingħajr preġudizzju għad-dispożizzjonijiet tal-artikolu 7(2), is-Segretarju Permanenti għandu jitqies li jkollu s-setgħat ta' Kap ta' dipartiment fir-rigward tal-Ministeru li għalih ikun assenjat is-Segretarju Permanent". Dan ifisser, li bil-frazi Kap ta' Dipartiment taħt artikolu 1818A tal-Kap 12 tal-liġijiet ta' Malta, bis-saħħa tal-artikolu 17(7) fuq imsemmi l-Kap tad-Dipartiment għandu jiftiehem li huwa s-Segretarju Permanenti fil-Ministeru konċernat.

Dan iwassal lil din il-Qorti biex tifhem, li s-Segretarju Permanenti fi ħdan il-Ministeru huwa l-persuna li fost oħrajn kellha tkun indikata, anke jekk ma' oħrajn, mill-bidu nett tal-introduzzjoni tal-att jew skrittura. Ma hiex kwistjoni ta' jekk ir-rikorrenti sarux jafu bih fil-perkors tas-smiegħ, għaliex din hija ħtieġa proċedurali aprioristika u konsonanti ma' dak li ġie mgħallem minn dawn il-Qrati

(supra) dwar l-Istitut tal-kjamat in kawża, li kif rajna huwa applikabbli anke għal kawżi ta' indole Kostituzzjonali flimkien mat-tagħlim ġurisprudenzjali li dan l-Istitut iġib miegħu.

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija din il-Qorti qed tiċhad it-talba tar-rikorrenti.

Spejjeż riservati għal mal-ġudizzju finali.

Illum 16, ta' Jannar, 2023

Imħallef Toni Abela

Deputat Registratur